

Цитування:

Вакуленко О. М. Художній простір хореографічної вистави та його герменевтика. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 1. С. 103-107.

Вакуленко Олеся Михайлівна,
доцент кафедри бальної хореографії,
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7906-4626>
vakusia@gmail.com

Vakulenko O. (2021). The artistic space of a choreographic performance and its hermeneutics. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 1, 103-107 [in Ukrainian].

ХУДОЖНІЙ ПРОСТІР ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ВИСТАВИ ТА ЙОГО ГЕРМЕНЕВТИКА

Мета статті – виявити особливості художнього простору хореографічної вистави, побудованої на лексиці бального танцю. **Методи** дослідження. Застосовано системний метод, що посприяв розгляду хореографічної вистави як цілісної художньої системи; філософсько-естетичний метод – для розгляду та осмислення хореографічної вистави в контексті нової сценічної концепції XXI ст.; типологічний метод, застосований з метою виявлення та аналізу складових художнього простору; метод інтерпретативного аналізу способів створення художнього простору хореографічної вистави та герменевтико-феноменологічний метод, що посприяв вивченню можливостей розуміння сенсів тексту хореографічної вистави та методів їх утворення. **Наукова новизна.** Розглянуто значення аудіальних та візуальних непластичних елементів хореографічної вистави (сценографії, музичного оформлення та драматичної основи) в контексті розвитку цілісного образу сценічного твору. Проаналізовано передумови гармонійного поєднання руху, звуку, світла та кольору, а також виявлено їх значення в процесі створення єдиного художнього образу хореографічної вистави. З'ясовано, що відповідно основними принципами взаємодії та взаємовпливу означених компонентів, а також специфіці їх співвідношення з хореографічною лексикою відбувається процес якісної трансформації образних характеристик при збереженні властивої їм естетичної природи. **Висновки.** Хореографічне мистецтво специфічно перетворює особливості художнього простору – художньо відображеного та перетвореного простору дійсності, наділеного естетичним сенсом та змістом. Не зважаючи на самотність кожної конкретної хореографічної вистави, створеної на основі лексики бального танцю, специфіці постановочного рішення та ін., сценічний хореографічний твір є цілісним художнім явищем. Дослідження виявило, що радикальне перетворення сюжетних джерел сценічного бального танцю не призводить до порушення їх образно-поетичної концепції. Натомість використання хореографами-постановниками специфічних прийомів та методів, сприяє створенню багатозаровості художнього простору вистави, органічній взаємодії багатьох субтекстів, виникненню новаторських сенсорних ракурсів, генеруванню сенсорного потенціалу та продукуванню нових значень. Констатовано, що багатозаровість художнього простору хореографічних вистав зумовлена специфікою їх сюжетної основи, художніми принципами та індивідуальним баченням постановника.

Ключові слова: сценічний бальний танець; хореографічна вистава; художній простір; герменевтика, інтертекстуальність.

Vakulenko Olesya, associate Professor of the Ballroom Choreography Department at the Kyiv National University of Culture and Arts

The artistic space of a choreographic performance and its hermeneutics

The purpose of the article is to identify the features of the artistic space of a choreographic performance based on the vocabulary of ballroom dance. **Methodology.** A systematic method was applied, which helped to consider the choreographic performance as an integral artistic system; a philosophical and aesthetic method - for considering and comprehending a choreographic performance in the context of a new stage concept of the 21st century; the typological method used to identify and analyze the components of the artistic space; the method of interpretive analysis of the ways of creating the artistic space of the choreographic performance and the hermeneutic-phenomenological method, which helped to study the possibilities of understanding the meanings of the text of the choreographic performance and methods of their formation. **Scientific novelty.** The significance of the auditory and visual non-plastic elements of a choreographic performance (scenography, musical arrangement, and dramatic basis) in the context of the development of a holistic image of stage work is considered. The preconditions for the harmonious combination of movement, sound, light, and color are analyzed, and their importance in the process of creating a single artistic image of a choreographic performance is revealed. It has been established that in accordance with the basic principles of interaction and mutual

influence of these components, as well as the specifics of their relationship with choreographic vocabulary, a process of qualitative transformation of figurative characteristics occurs while maintaining their inherent aesthetic nature. **Conclusions.** Choreographic art specifically transforms the features of the artistic space – the artistically reflected and transformed space of reality, endowed with aesthetic meaning and content. Despite the originality of each specific choreographic performance, created on the basis of the vocabulary of ballroom dance, the specifics of the staging solution, etc., a stage choreographic work is an integral artistic phenomenon. The study revealed that the radical transformation of the story sources of stage ballroom dance does not imply violation of their figurative and poetic concept. But the use of specific techniques and methods by choreographers-producers contributes to the creation of a multi-layered artistic space of the performance, the organic interaction of many subtexts, the emergence of innovative semantic perspectives, the generation of semantic potential, and the production of new meanings. It is stated that the multi-layered artistic space of a choreographic performance is due to the specifics of their plot basis, artistic principles, and the individual vision of the director.

Key words: stage ballroom dance, choreographic performance, artistic space, hermeneutics, intertextuality.

Актуальність дослідження. Розширення соціокультурного простору та посилення впливу сценічної бальної хореографії на культурне життя суспільства в 2010-х рр. зумовило новий етап її розвитку. Водночас інформаційний вимір наукової літератури містить фрагментарні відомості про історію виникнення, формування та розвитку сценічної бальної хореографії, що ускладнює творчий аналіз постановок та процес підготовки хореографів. Дослідження художнього простору хореографічної вистави, побудованої на лексиці бального танцю є актуальним завданням сучасного мистецтвознавства.

Аналіз публікацій засвідчив, що в академічному вимірі активно розробляється проблематика хореографічної балетної вистави та постановок народно-сценічної хореографічного мистецтва. Теоретичне осмислення сценічної бальної хореографії у вітчизняному та зарубіжному науковому вимірах наразі знаходиться на стадії розробки. Вплив постановок сценічної бальної хореографії вивчає О. Єлізаров в статті «Особливості глядацького сприйняття творів сучасного мистецтва сценічної хореографії» [2]. Особливості діяльності театру танцю, постановки якого включають елементи бального танцю (або повністю основані на лексиці спортивного бального танцю) аналізує О. Ілларіонова в науковій розвідці «Театр танцю як феномен хореографічного мистецтва (на прикладі Севастопольського Академічного театру танцю імені Вадима Єлізарова)» [3]. Окремі аспекти означеного питання розглянуто в наукових публікаціях А. Крися «Тенденції розвитку драматургії сценічної бальної хореографії у контексті світових процесів» [4], в якій дослідник аналізує драматургію мюзиклів, концертних та шоу-програм побудованих на лексиці бальної хореографії з репертуару провідних

європейських театрів. Проте проблематика інтерпретації художнього простору хореографічної вистави вимагає більш детального дослідження.

Мета статті – виявити особливості художнього простору хореографічної вистави, побудованої на лексиці бального танцю; охарактеризувати передумови поєднання руху, звуку, світла та кольору в сценічній бальній хореографії, а також виявити їх значення в процесі створення єдиного художнього образу хореографічної вистави.

Виклад основного матеріалу. Хореографічна вистава – триєдність хореографії, музики та сценографії, що представляє собою концентрацію нелінгвістичних знаків, звернену до невербального сприйняття глядача. Через відсутність вербальних елементів, що мотивують та сприяють розвитку та водночас пояснюють ситуацію і дію в драматичній постановці, в хореографічній особливого значення набуває «візуальний текст» як сукупність хореографічного та сценографічного, що разом з аудіальними складовими – музичним супроводом – є носієм сюжетного змісту вистави. Це зумовлює посилення інтенсивності впливу сценографії як компоненти «візуального тексту», розширення дійкичної функції сценографічного образу та його значення як візуального знаку драматургії хореографічної вистави. Сприйняття та інтерпретація хореографічної вистави глядачем багато передусім базується на прочитанні його візуального тексту за умови одночасного узгодженого сприйняття аудіального.

Неоднозначність та багатовимірність сенсового рівня хореографічної вистави зумовлює необхідність використання адекватних методів і теоретичних аспектів інтерпретації художнього тексту, образу, знаку. Інтерпретація тексту хореографічної

вистави на основі методів герменевтики, на нашу думку, посприяє розумінню та осмисленню його окремих елементів, понять, знаків та символів, а також художнього образу сценічного твору в цілому.

У контексті специфіки теми даного дослідження герменевтика розуміється нами як мистецтво трактування мови хореографічної вистави. Герменевтична методологія сприяє виділенню певних інваріантів сенсово-змістового аспекту твору хореографічного мистецтва.

Проблематика дослідження зумовлює доцільність звернення до поняття *інтертекстуальності* (за Р. Бартом), що визначається багатовимірною діахронічною глибиною тексту (фіксує увагу на моменти визначення міжтекстових зв'язків, зовнішньому діалогічному зв'язку з іншими проявами культури), та *багатошаровості*, що в контексті сценічної бальної хореографії набуває особливої значимості завдяки жанровим особливостям хореографічної вистави, зокрема множинності складових її видів мистецтв, невербальної природи танцю та музики, перекладу вербальних джерел умовною мовою жестів та ін. (передбачає вільне розгортання та згортання шарів художнього простору в різних його параметрах).

На думку Р. Барта, художній простір моделює не лише і не стільки просторові відносини, але й передає певні уявлення про цінності (наприклад, етичні, релігійні, культурні, історичні, психологічні, символічні та ін.), засобами фантастичного перебільшення, стиснення, розтягнення, підстановки, що розраховані на культурний та семіотичний досвід глядача та роботу його уяви [88, 49-50]. Дослідник стверджує, що «мова художнього тексту є певною художньою моделлю світу, і в цьому сенсі вся структура належить «змісту» – несе інформацію».

За Ю. Лотманом, художній простір – це «модель структури простору всесвіту». Науковець стверджує, що моделюючи безмежний об'єкт (дійсність), твір мистецтва власним простором замінює не лише частину життя, що зображується, але й все це життя в сукупності [5, 203]. Вільна взаємодія шарів художнього простору в різних його вимірах та проєкціях зумовлює правомірність звернення до явища багатошаровості, що засновано на пластичному поєднанні елементів. На його думку, термін «простір» екстраполюється з математичного розуміння простору як сукупності об'єктів (точок) між якими існує

зв'язок – безперервність, відповідно можна говорити про «семантичний простір, кольоровий простір, етичний простір та навіть простір фізичного простору» [5, 720]. Символічний простір Ю. Лотман позиціонує як особливий вид художнього простору, в якому є текст, специфічні знаки, умовні та іконічні, а головне – наявність знаків – символів, що представляють текст в тексті.

О. Тарасова наголошує, що художній простір – це естетична та синергетична умовність, спосіб структурування та організація художнього світу і разом з часом є основною композиційною структурою твору [7, 153]. На думку дослідниці, художній простір – це певне місце або місцевість (кінцеве або нескінченне, відкрите чи закрите, динамічне чи статичне, цілісне або дискретне, порожнє або заповнене), де відбувається художня подія.

Відповідно меті дослідження розглядаємо художній простір як властивий хореографічній виставі, побудованій на лексиці бального танцю, глибинний зв'язок її змістових частин, що надають даному твору сценічного хореографічного мистецтва унікальну внутрішню єдність та сприяють перетворенню її на естетичне явище.

У загальну драматургію хореографічних вистав вписуються наділені функціонально значущістю елементи сценічного середовища, зокрема сценографія, костюми, світлова та кольорова палітра, що в деяких випадках уподібнюються сюжетно-образним планам і вибудовуються за принципом субтекстів, що розвиваються самостійно.

Відносна автономність видів мистецтва, що складають хореографічну виставу – хореографія, музика та сценографія – та розвиваються у власному часопросторі (як єдності просторових та часових параметрів, спрямованих на вираження художнього сенсу постановки) сприяє їх поліфонічній співвіднесеності (принципи співвіднесеності – наприклад, контрасту або імітаційності – різняться відповідно загальній структурі вистави). Танцювальні жанри хореографічних вистав визначає стилістика сюжетних джерел – європейські чи латиноамериканські танці стають предметом історичної доби, що відтворюється засобами пластично-музичної виразності, а також національного колориту, що сприяє багаторівневному розкриттю фабули.

Можливості втілення задуму постановника не лише в мізансцені, а й в самому просторі вперше було реалізовано у виставах Г. Крега, проте значення його

трагічної геометрії донині не осмислено сучасною режисурою як засіб втілення задуму.

Відповідно специфіці сценічної бальної хореографії, сценографічне оформлення постановок мінімалізовано – в ньому поєднано кілька типів оформлення сценічної дії: організація місця, середовища, простору, в якому відбувається дія та створення сценографії, що в цілому або в певних елементах стає безпосереднім учасником хореографічної вистави.

Характерними тенденціями розвитку сценічної бальної хореографії, що відобразилися на трансформації художнього простору на сучасному етапі, є звернення до технічних новацій в сценографії, зокрема використання комп'ютерних технологій.

Специфіка символічного та особливості її функціонування в хореографічних виставах сценічної бальної хореографії пов'язані з тим, що в процесі перекладу вербальних текстів в умовах хореографічного жанру застосовуються унікальні засоби фабули, що відповідає природі символу; сюжетні джерела постановок містять образи-символи або наділені символічних відблиском; система символів сприяє формуванню цілісного художнього простору.

Аналіз символічної мови хореографічної вистави сценічної бальної хореографії дозволив виявити, що завдяки властивості нескінченної інтерпретативності символи визначають відкритість художніх творів різним трактуванням. Наприклад, численні хореографічні рішення «Кармен», серед яких назвемо постановки Театру танцю Вадима Єлізарова (2000 р.) – постановник поєднав пристрасне фламенко та нестримну латину, а «болеро» використав як лейтмотив художнього образу головної героїні [3, 43], хореографічної компанії «Danza Contemporánea de Cuba» (хореографія К. Квамстрема), Театру Реал де Мадрид (Teatro Real de Madrid) (сценарій, хореографія та освітлення А. Гадеса та К. Саура, 2011 р.). Відповідно, завдяки метафоричності та алегоричності прочитання відомих драматичних сюжетів у хореографічних виставах, завдяки специфіці сценічної бальної хореографії виявляється фактор декодування сенсових значень, що орієнтовано на сприйняття глядачем.

Як надзвичайно мобільний та демократичний вид хореографічного мистецтва, бальний танець чутливо реагує на посилення впливу постмодерністських тенденцій. На сучасному етапі сценічна бальна

хореографія еволюціонує в умовах активізації трансформаційних процесів художньої культури, посилення варіативності в художніх лексичних системах кожного виду мистецтва та їх прагнення до взаємодії та синтезу.

М. Судакова стверджує, що художні сили мистецтва ХХІ ст. вплинули на становлення сучасної хореографічної вистави, сформувавши такі новаторські його ознаки як: звільнення від класичного мистецтва, затвердження краси повсякденної дійсності, художньої значущості буденності; розмивання кордонів між мистецтвом і утилітарним; звернення до фольклору; художній символ набуває характер складного багатопланового знаку, що передбачає обов'язкове трактування; безпредметне мистецтво; віра в технічний прогрес та нову культуру; мистецтво як умовна імітація навколишнього світу; звернення до нових технологій створення; психоаналіз, дослідження несвідомого; функціональність та простота; домінування ідеї над формою; позиціонування автора як творця ідеї; звернення до філософських аспектів та психоаналізу; мистецтво в побутових декораціях; мінімальні виражальні засоби та ін. [6, 7]

У ХХІ ст. художній простір хореографічної вистави в процесі розвитку і трансформації формує новаторську сценічну концепцію хореографічного мистецтва, в якій постановка є своєрідним закодованим філософським повідомленням, в структурі якої втілено світоглядну та художню ідеологію балетмейстера-постановника, а метою є розуміння та осмислення людини в усьому розмаїтті її думок, почуттів, пристрастей.

Філософсько-естетичний аналіз засвідчує, що на сучасному етапі, в контексті нової сценічної концепції, хореографічна вистава характеризується чітко вираженим синтезуванням елементів різних видів танцю, розмаїття технічних прийомів та методів сценографічного мистецтва ХХІ ст.

Наукова новизна. Розглянуто значення аудіальних та візуальних непластичних елементів хореографічної вистави (сценографії, музичного оформлення та драматичної основи) в контексті розвитку цілісного образу сценічного твору. Проаналізовано передумови гармонійного поєднання руху, звуку, світла та кольору, а також виявлено їх значення в процесі створення єдиного художнього образу хореографічної вистави. З'ясовано, що відповідно основними принципами взаємодії та взаємовпливу означених компонентів, а

також специфіці їх співвідношення з хореографічною лексикою відбувається процес якісної трансформації образних характеристик при збереженні властивої їм естетичної природи.

Висновки. Хореографічне мистецтво специфічно перетворює особливості художнього простору – художньо відображеного та перетвореного простору дійсності, наділеного естетичним сенсом та змістом.

Не зважаючи на самотність кожної конкретної хореографічної вистави, створеної на основі лексики бального танцю, специфіці постановочного рішення та ін., сценічний хореографічний твір є цілісним художнім явищем. Дослідження виявило, що радикальне перетворення сюжетних джерел сценічного бального танцю не призводить до порушення їх образно-поетичної концепції. Натомість використання хореографами-постановниками специфічних прийомів та методів, сприяє створенню багатшаровості художнього простору вистави, органічній взаємодії багатьох субтекстів, виникненню новаторських сенсорних ракурсів, генеруванню сенсорного потенціалу та продукуванню нових значень. Констатовано, що багатшаровість художнього простору хореографічних вистав зумовлена специфікою їх сюжетної основи, художніми принципами та індивідуальним баченням постановника.

Література

1. Елизаров А. В. Концептуальное обоснование хореографической постановки. Простір і час сучасної науки. Восьма Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. 19–21 квітня 2012 р. URL : <http://intkonf.org/elizarov-a-v-kontseptualnoe-obosnovanie-horeograficheskoy-postanovki/> (дата звернення 2.09.2020).

2. Елизаров А. В. Особенности зрительского восприятия произведений современного искусства сценической хореографии. Сучасна наука в мережі інтернет. Дев'ята Міжнародна науково-практична конференція. 2012/ URL : <http://intkonf.org/elizarov-a-v-osobennosti-zritel'skogo-vozpriyatiya-proizvedeniy-sovremennogo-iskusstva-stsenicheskoy-horeografii/> (дата звернення 2.09.2020).

3. Илларионова Е. С. Театр танца как феномен хореографического искусства (на примере Севастопольского Академического театра танца имени Вадима Елизарова. Культурология и искусствоведение : материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Казань, июнь 2018 г.). Казань : Молодой ученый, 2018. С. 41–45.

4. Крисъ А. С. Тенденції розвитку драматургії сценічної бальної хореографії у контексті світових

процесів. Мистецтвознавчі записки. 2019. Вип. 35. С. 189–195.

5. Лотман Ю. М. Письма. Москва : Шк. «Языки рус. Культуры» : Кошелев, 1997. 381 с.

6. Судакова М. В. Эволюция современного хореографического спектакля и методика его экспертной оценки : автореферат дис. канд. искусствоведения : 24.00.01 / Дальневосточный государственный технический университет. Владивосток, 2006. 25 с.

7. Тарасова О. И. Художественное время в пространстве танца. Вестник Академии Русского балета им А. Я. Вагановой. 2018. № 1(54). С. 150–157.

8. Barthes R. The Semiotic Challenge. University of California Press: Berkeley, 1994. 293 p.

References

1. Elizarov, A. V. (2012). Conceptual substantiation of the choreographic performance. Space and time of modern science. Eighth International Scientific and Practical Internet Conference. April 19–21, 2012. URL: <http://intkonf.org/elizarov-a-v-kontseptualnoe-obosnovanie-horeograficheskoy-postanovki/> [in Russian].

2. Elizarov, A. V. (2012). Features of the audience's perception of works of contemporary art of stage choreography. Modern science on the Internet. Ninth International Scientific and Practical Conference. 2012. URL: <http://intkonf.org/elizarov-a-v-osobennosti-zritel'skogo-vozpriyatiya-proizvedeniy-sovremennogo-iskusstva-stsenicheskoy-horeografii/> [in Russian].

3. Illarionova, E. S. (2018). Dance theater as a phenomenon of choreographic art (on the example of the Sevastopol Academic Dance Theater named after Vadim Elizarov. Culturology and art history: materials of the IV International scientific conference (Kazan, June 2018). Kazan: Young scientist, 2018. pp. 41–45 [in Russian].

4. Krys, A. S. (2019). Trends in the development of dramaturgy of stage ball choreography in the context of world processes. Art notes, Issue 35, pp. 189–195 [in Ukrainian].

5. Lotman, Y. M. (1997). Letters. Moscow: School. "Languages of Rus. Culture": Koshelev, 1997. 381 p. [in Russian].

6. Sudakova, M. V. (2006). Evolution of modern choreographic performance and methods of its expert assessment. Phd thesis. Vladivostok : Far Eastern State Technical University [in Russian].

7. Tarasova, O. I. (2018). Artistic time in the space of dance. Bulletin of the Vaganova Academy of Russian Ballet, no. 1(54), pp. 150–157 [in Russian].

8. Barthes, R. (1994). The Semiotic Challenge. University of California Press: Berkeley [in English].

*Стаття надійшла до редакції 19.11.2020
Отримано після доопрацювання 14.12.2020
Прийнято до друку 18.12.2020*